Region Stockholm

FÖRSLAG TILL BESLUT

REGIONSTYRELSEN

2020-06-16

Vänsterpartiet

Ärende nr 8
RS 2020-0039

Yttrande över betänkande Idéburen Välfärd (SOU 2019:56)

Förslag till beslut

Vänsterpartiet föreslår att regionstyrelsen beslutar följande:

1. Att avge nedanstående yttrande som svar på betänkandet Idéburen Välfärd (SOU 2019:56)

2. Paragrafen justeras omedelbart

Vänsterpartiet anser att idéburna organisationer spelar en viktig roll i ett demokratiskt samhälle. Civilsamhället bidrar med perspektiv och synsätt som skiljer sig från de som myndigheter och privata företag har.

För enskilda människor erbjuder de idéburna organisationerna gemenskap och kan bidra till människors egen frigörelse. I flera fall handlar det också om organisationer som når utsatta människor som myndigheter och andra har svårt att få kontakt med. Idéburna organisationer ger röst åt många som annars skulle glömmas bort.

Välfärden ska vara en garanti i ett demokratiskt samhälle, och de idéburna organisationerna kan ge viktiga bidrag för att alla invånare kan säkras en plats både i välfärden och i demokratin. Det är därför mycket positivt att denna utredning lägger fram förslag som avser förbättra och stärka de idéburna organisationernas roll inom välfärden.

Jämfört med de flesta andra länder i Norden och Europa så är de idéburna aktörernas andel av välfärdssektorn liten i Sverige. De senaste decenniernas ökning av andelen välfärdstjänster som utförs utanför den offentliga sektorn handlar nästan enbart om privata företag med vinstintresse. Vinster som alltså tas ut från våra gemensamt betalda skatter. Det är tråkigt att de idéburna organisationernas andel inom välfärden förblivit låg i Sverige, och kanske då särskilt i Stockholm.

Region Stockholm blågröna styre vägleds av en dogmatisk marknadsliberalism där det handlar om att privatisera så mycket som möjligt och ständigt prioritera företagens intressen. Alla förslag, bl.a. från Vänsterpartiet, som lyft fram de idéburna organisationernas roll och möjlighet att bidra till välfärden har regionstyret aktivt motarbetat.

Men inte bara det, regionstyret har också aktivt slagit ut idéburna organisationers mångåriga och välfungerande verksamhet för att ersätta den med kommersiella aktörer, som inte drivs av någon annan idé än att verksamheten ska bli vinstgivande. Region Stockholms agerande är i denna bemärkelse extremt och skiljer ut sig i landet.

Många idéburna organisationer berättar också att Region Stockholms jurister på upphandlingsenheten inte tillräckligt känner till undantagen i EU:s statsstödsregel. Det leder till att flera möjliga IOP-projekt inom specifika områden inte blir av, trots att det hade varit fullt möjliga i enlighet med EU:s regelverk. Denna bristande insikt är i bästa fall en fråga om behov av förbättrad utbildning i IOP-frågorna. I värsta fall är det ett medvetet politiskt vägval av det blågröna styret.

Som formell ursäkt för att ständigt gynna de kommersiella krafterna, till nackdel för de idéburna organisationerna, har regionstyret bl.a. pekat på lagliga och juridiska svårigheter. Man har uttalat att man inväntar den statliga utredningen och att regionen inte kan gå före. Nu finns denna utredning klar och då väljer regionstyret en grundläggande negativ respons. Det är logiskt utifrån den marknadsliberala dogm som man utgår ifrån.

Vänsterpartiet anser att utredningen i sitt förslag till definition av idéburna aktörer har lyckats fånga de viktigaste aspekterna: självständighet från offentlig sektor, oegennyttigt syfte och inga värdeöverföringar utanför sektorn (med undantag för forskning). Vi är medvetna om att definitionen troligen kommer att leda till gränsdragningsproblem. Men värdet av att definiera aktörerna bör bedömas vara viktigare än de svårigheter definitionen medför. ***Ett register över idéburna aktörer skulle kunna klargöra vilka som bedriver en idéburen verksamhet.***

Vänsterpartiet är mycket kritiska till Lagen om offentlig upphandling (LOU) och Lagen om valfrihetssystem (LOV), men så länge de lagarna finns måste det bli möjligt för upphandlande myndigheter att reservera deltagande i upphandling till idéburna aktörer, vilket också föreslås i utredningen. I Region Stockholm har det blågröna styret konsekvent valt att gynna de kommersiella aktörerna. Därför är det viktigt att ge idéburna aktörer en särställning så att också idéer, värderingar, erfarenhet och långvarig verksamhet ges ett värde i sig.

Utredningen anser att det finns ett utrymme för att införa en möjlighet att reservera upphandlingar för idéburna aktörer inom ramen för det s.k. enklare systemet. Vi anser att det utrymmet bör utnyttjas, också här kan gränsdragningsfrågor uppstå vad gäller kriterierna för deltagande. Men återigen är det viktigare att stärka de idéburna organisationernas roll inom välfärden och gentemot de vinstjagande företagen. Med tiden och genom rättstillämpning kommer gränsdragningsfrågorna att klargöras.

Vad gäller frågan om idéburet offentligt partnerskap (IOP) så klargör utredningen vilka faktorer som ska anses utmärkande för ett IOP och den tydliggör när finansiering inom ramen för IOP kan vara en framkomlig väg. Andra inslag i utredningen är skrivningarna om partnerskapets natur av ömsesidighet och tillit och möjligheten att nå olika samhälleliga mål. Det är viktigt och positivt.

Men utredningen lämnar några frågor kopplade till IOP utan tydliga svar. Bland annat frågan om det finns en marknad för en aktuell tjänst. Det enda som sägs är att partnerskap inte får innebära en tilldelning av ett offentligt kontrakt eller upphandling av en koncession. Frågan om huruvida förekomsten av en marknad är relevant eller inte, borde ha tydliggjorts i utredningen. ***Det hade också varit bättre om man med ytterligare tydlighet hade klargjort när IOP ska väljas i första hand. I sådana fall är det också viktigt att betona vikten av kontinuitet för att skapa trygghet för de, ofta sköra och utsatta, människor som deltar i verksamheterna. Välfungerande IOP bör därför inte begränsas till treårskontrakt, utan fokuseras på säkra kvalitet, goda resultat och kontinuitet.***

För Vänsterpartiet är det självklart att välfärden ska finnas där för alla invånare, och att den ska fungera på ett sätt så att den verkligen når alla. Det är just där IOP kan spela en viktig roll och det är huvudfrågan för oss. Det borde därför tydliggöras att också om en aktuell tjänst inom ett specifikt välfärdsområde skulle kunna ses som en marknad av ett privatföretag, så är det inte deras vinstintressen som ska säkras. Det som måste säkras är att alla invånare har tillgång till en fungerande välfärd.

De idéburna organisationerna, som står upp för sina humanistiska grundvärderingar, måste ges möjlighet att utveckla sitt arbete med hjälp av IOP-finansierade satsningar inom specifika områden. Det hade behövts ett tydliggörande på denna punkt i utredningen.

Många av de idéburna verksamheter som funnits och fungerat mycket bra i vår region under fler decennier har genom krav på konkurrens slagits ut och ersatts av vinstdrivna vårdföretag, om de ersätts alls. Viss typ av vård har redan, och kommer troligtvis också i framtiden att helt gå förlorad om vi inte kan få detta att fungera. I IOP finns också de utrymmen, de mötesplatser där vi kan upptäcka och fånga upp personer som annars riskerar gå under.

Utredningen kunde således ha gått längre när det gäller en lag om idéburet offentligt partnerskap (IOP). Det diskuteras huruvida det behövs en tydlig ramlag på detta område.

Det finns flera regioner och kommuner i Sverige där man aktivt arbetar med IOP, och detta arbete har stöd från vänster till höger. Det kan beskrivas som en pragmatisk och realistisk arbetsmetod för att lösa specifika problem. Och om alla har en sådan pragmatisk inställning skulle man säkert klara sig utan en tydlig lagstiftning.

Vänsterpartiet i Region Stockholm kommer dock utifrån de erfarenheter vi har gjort i just denna region, till slutsatsen att det behövs en tydlig ramlag på detta område.

En sådan lag skulle vara till stor hjälp för alla de seriösa, erfarna och kunniga idéburna organisationerna i vår region. De skulle då än mer aktivt kunna bidra till välfärdsbygget och säkra att det når alla invånare.

En sådan lag skulle också kunna bidra till förståelsen att välfärdens syfte inte är att med skattepengar skapa vinster i olika typer av privatföretag.

Välfärden syfte är att säkra alla invånare ett gott och anständigt liv.